

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 1/2003 vp

Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2002

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä toukokuuta 2003 lähettäessään hallituksen toimenpidekertomuksen vuodelta 2002 (K 4/2003 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi perustuslakivaliokuntaan samalla määrännyt, että hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö, kontraamiraali Jaakko Smolander, poliisijohtaja Kari Rantama, aluekehitysjohtaja Veijo Kavonius, hallitusneuvos Riitta Koponen, neuvotteleva virkamies Rainer Alanen ja ylitarastaja Tiina Männikkö, sisäasianministeriö
- osastopäällikkö, valtion työmarkkinajohtaja Teuvo Metsäpelto ja ylijohtaja Jorma Karjalainen, valtiovarainministeriö

- johtaja Mervi Virtanen, työministeriö
- ylijohtaja Annikki Vanamo-Alho, hallintolinjan johtaja Jussi Ilvesmäki, turvapaikkalinjan johtaja Jorma Peitsalo ja maahanmuuttolinjan johtaja Heikki Taskinen, Ulkomaalaisvirasto
- lakiasiainpäällikkö Kari Prättälä, Suomen Kuntaliitto
- ensimmäinen varapuheenjohtaja, rikosylikomisario Tuomo Koho, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
- apulaisneuvottelupäällikkö Markku Nieminen, AKAVA-JS ry
- neuvottelupäällikkö Harri Sirén, Palkansaajajärjestö Pardia ry
- talous- ja sosiaalipoliittinen sihteeri Ilkka Alava, Valtion yhteisjärjestö VTY ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Kuntatalous ja kuntapolitiikka

Kuntien talouden tunnuslukujen myönteinen kehitys vuonna 2002 on johtunut sekä kuntien omista että valtion toimenpiteistä. Koko maan tasolla kuntatalous oli tasapainossa vuonna 2002 siten, että vuosikate riitti käyttöomaisuuden poistoihin. Negatiivisen vuosikatteen kuntia oli

noin 40, kun vielä vuoden 2001 tilinpäätöksen mukaan tällaisia kuntia oli 117. Kuntien ja valtion yhteisen arvion mukaan kuntatalous muuttuu alijäämäiseksi vuodesta 2003 lukien. Valtion vuoden 2003 lisätalousarvion (HE 7/2003 vp) perusteluissa todetaan kuntien rahoitustilanteen pysyvän kireänä koko kehyskauden.

Valiokunta toteaa, että kuntien taloutta on tarkasteltava oikean kuvan saamiseksi myös yksittäisten kuntien tasolla sekä eri olosuhdetekijät

huomioon ottaen ja laajemmin kuin yhden talousarviovuoden näkökulmasta. Vaikka suurella osalla kuntia talous on tasapainossa, vakavissa taloudellisissa vaikeuksissa olevia kuntia on eri puolilla maata ja erilaisissa kuntaryhmissä. Talouden ongelmat näkyvät myös korkean kustannustason omaavalla pääkaupunkiseudulla muun muassa yhteisöverotuottojen vähennyttä.

Kuntien kannalta vaikeuksia on aiheuttanut valtion osin ennakoimaton ja lyhytjänteinen toiminta. Kuntatalouteen kohdistuneisiin muutoksiin ja uusiin tehtäviin varautumiseen ei ole jäänyt kunnolla aikaa eikä ole ollut käytettävissä riittävästi voimavaroja. Osa valtion toimenpiteistä on ollut sinänsä kuntatalouden kannalta neutraaleja, mutta ne ovat silti aiheuttaneet hyvinkin erilaisia vaikutuksia yksittäisissä kunnissa.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että vastaisuudessa noudatetaan pitkäjänteistä ja vakaa kuntapolitiikkaa. Kysymys on muun muassa kuntien rahoituksen ja eri tehtävien kokonaistarkastelusta sillä tavoin, että voidaan huolehtia valtion ja kuntien yhteisvastuusta hyvinvointiyhteiskunnassa, kunnallisen itsehallinnon turvaamisesta ja vahvistamisesta sekä kunnallisten peruspalvelujen saatavuudesta ja laadusta koko maassa kohtuullisella vero- ja maksurasituksella.

Sisäinen turvallisuus

Hallituksen kertomuksesta ilmenee, että rikosten selvitysaste on laskenut. Syynä kehitykseen on esitetty muun muassa tutkijoiden puute ja alhainen palkkataso sekä siitä johtuvat rekrytointiongelmat, ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden kasvu ja siitä seuraava rikosten monimutkaistuminen.

Valiokunta on aiemminkin eri yhteyksissä kiinnittänyt huomiota poliisitoimen erilaisiin huolenaiheisiin, etenkin voimavarojen niukkuuteen suhteessa lisääntyneisiin tehtäviin. Poliisitoimen asianmukaiseen hoitamiseen kuuluu, että poliisi kykenee huolehtimaan mahdollisimman tasapuolisesti ja hyvin kansalaisten turvallisuudesta ja että poliisilla on edellytykset työskennellä rikosten torjumiseksi ja selvittämiseksi.

Poliisin on voitava myös kohdentaa oikea-aikaisesti toimintaansa tarpeiden edellyttämällä tavalla.

Valiokunta pitää tärkeänä, että mahdollisimman pian linjataan sisäisen turvallisuuden tason tavoitteet, toimenpiteet ja resurssit. Poliisin organisaation kehittämistä koskevat arvioinnit tulee tehdä kihlakuntauudistusta koskevan selonteon yhteydessä.

Aluekehitys

Aluekehityksen kannalta kertomusvuoden keskeisin lainsäädäntöhanke, uusi alueiden kehittämislaki, hyväksyttiin vuoden 2002 kevätistunto-kaudella, ja se tuli voimaan vuoden 2003 alussa. Lain merkitys alueiden tasapuolisen kehittämisen sekä kilpailukykyyn vahvistamisen ohella voidaan nähdä siinä, että se niveltää entistä johdonmukaisemmin yhteen maakunnan suunnitellut tehtävät. Maakuntasuunnitelmassa asetetaan maakunnan tulevaisuuden tavoitteet niin kaavoitukselle kuin kehittämisellekin. Lain onnistunut toimeenpano edellyttää muun muassa, että ministeriöiden kehittämistoimien ja kehittämisvarojen alueellistaminen toteutuu mahdollisimman hyvin maakuntien näkemysten mukaisesti.

Muutoin aluekehityksen osalta valiokunta viittaa hallituksen kertomuksessa lausuttuun.

Hallinnon kehittäminen

Eduskunta on hallintovaliokunnan lausuman pohjalta edellyttänyt 30.5.2001 hallituksen huolehtivan siitä, että eduskunnalle annetaan vuoden 2005 loppuun mennessä kokonaisvaltainen selonteko maamme keskus-, alue- ja paikallishallinnon toimivuudesta ja kehittämistarpeista ottaen huomioon muun muassa Aluehallinto 2000 -uudistuksen toimeenpanoon liittyvät kysymykset ja keskushallinnon uudistaminen, hallinnon tehokkuus, palvelujen saatavuus ja laatu sekä lisäksi johtamisen kehittäminen, henkilöstön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä muut työhön ja työyhteisöön liittyvät kysymykset.

Valiokunta toteaa, että selontekomenettelyn avulla saadaan julkisen hallinnon kokonaisuus mukaan lukien kuntahallinto samalla kertaa

eduskunnan tarkasteluun ja linjattavaksi. Edellisen kerran eduskunnalle on annettu laaja-alainen hallinnon kehittämistä koskeva selonteko 1990-luvun alussa.

Valtion henkilöstöpolitiikka

Valiokunta pitää tärkeänä, että henkilöstö- ja toimintamenojen budjetoinnissa noudatetaan täydellisyyperiaatetta.

Valtioneuvoston 30.8.2001 hyväksymässä periaatepäätöksessä valtion henkilöstöpolitiikan linjasta todetaan muun muassa: "Pysyväisluonteisissa tehtävissä käytetään toistaiseksi voimassa olevia palvelussuhteita." Tästä huolimatta saadun selvityksen mukaan vuonna 2002 on valtion määräaikaissa palvelussuhteessa olevien lukumäärä kasvanut 1 500 henkilöllä ollen vuoden lopussa yli 36 000 henkilöä eli lähes 30 prosenttia henkilöstön kokonaismäärästä.

Virkamieslautakunta toimii ensimmäisenä valituselimenä virkamiesten palvelussuhdeturvaan liittyvissä kysymyksissä. Lautakunta vahvistaa myös määräaikaisten virkasuhteiden perusteettomasta käytöstä seuraavan korvauksen. Virkamieslautakunnassa ovat edustettuina sekä työnantaja että henkilöstöjärjestöjen edustajat. Valiokunnan mielestä virkamieslautakunta on tärkeä toimielin. Sen asemaa voitaisiin kuitenkin kehittää aidon tuomioistuimen suuntaan nykyinen kokoonpano säilyttäen.

Osana valtion henkilöstöpolitiikkaa on valmisteltu valtion työmarkkinaosapuolten suosituksia siitä, miten turvataan osaamisen siirtäminen eläkkeelle poistuvan henkilöstön tilalle tuleville uusille työntekijöille. Valiokunta korostaa, että osaamisen siirtäminen edellyttää suunnitelmallisuutta ja yhteistyötä henkilöstön kanssa. Tällaiset kehittämistoimenpiteet tulee käynnistää virastoissa kattavasti ja riittävän ajoissa.

Valiokunta korostaa aidon yhteistoiminnan merkitystä henkilöstön kanssa etenkin hallinnon muutostilanteissa. Henkilöstöjärjestöjen asiantuntemus on tarpeen hyödyntää myös hallinnon kehittämishankkeissa ottamalla järjestöt mukaan kehittämistyöhön.

Eduskunnan lausumat

Valiokunta katsoo, että seuraavien eduskunnan lausumien johdosta suoritettujen toimenpiteet ovat riittäviä tai ne ovat käyneet muutoin tarpeettomiksi:

- *Sähköinen asiointi hallinnossa*
HE 153/1999 vp (s. 125)
- *Kunnallisen viranhaltijan palvelusturvallainsäädännön rakenne ja kirjoittamistapa*
HE 144/1996 vp (s. 133)
- *Poliisin henkilöstörekisterilain uudistaminen*
HE 133/1997 vp (s. 134)
- *Pelastuslain soveltaminen*
HE 76/1998 vp (s. 136)
- *Kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvallainsäädännön rakenne ja kirjoittamistapa*
HE 1/2000 vp (s. 143)
- *Kalleusluokitus, luopuminen*
HE 29/1999 vp (s. 160)

Muut hallintovaliokunnan myötävaikutuksella syntyneet lausumat ovat edelleen tarpeellisia.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta esittää,

että perustuslakivaliokunta mietintöönsä laatiessaan ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

HaVL 1/2003 vp — K 4/2003 vp

Helsingissä 6 päivänä kesäkuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Matti Väistö /kesk	Rosa Meriläinen /vihr
vpj.	Veijo Puhjo /vas	Aulis Ranta-Muotio /kesk
jäs.	Nils-Anders Granvik /r	Satu Taiveaho /sd
	Rakel Hiltunen /sd	Tapani Tölli /kesk
	Esko Kurvinen /kok	Ahti Vielma /kok
	Lauri Kähkönen /sd	Tuula Väätäinen /sd.
	Kari Kärkkäinen /kd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto.